

Trumfes i tòfones

Diu que els pagesos de l'Alt Urgell es van posar la mar de contents, quan van sentir que per la televisió deien que, al mercat d'Organyà, les trumfes es pagaven a més de mil pessetes el quilo. Ja era hora, devien dir, que es pagui com cal el fruit del nostre treball ingrat! Però, és clar, a la base d'aquestes notícies tan optimistes i falagueres sempre hi ha una informació defectuosa, un malentès lamentable o la ignorància pura i simple. Va resultar que el producte que al mercat d'Organyà es pagava a un preu tan elevat no eren les trumfes sinó les tòfones, objecte, efectivament, d'un comerç molt actiu en aquella població de la vall del Segre. Els de la televisió havien confós les trumfes amb les tòfones, no sabien la diferència que hi ha entre l'una cosa i l'altra: "C'est là son moindre défaut", que deia La Fontaine. I, tanmateix, saber que les trumfes són les patetes, els tubercles de la patatera, i que les tòfones són uns bolets que es fan sota terra, no és pas cap coneixement d'especialista.

Es cert que les patates, com tots els tubercles, també es fan sota terra, i no és pas per casualitat que en àmplies zones

rurals de Catalunya, especialment a les comarques septentrionals, siguin anomenades trumfes, mot que es pot confondre amb la designació castellana i francesa de les tòfones. I en realitat, segons el Diccionari Alcover-Moll, *trumfa* prové de *trufa*. Força sovint es considera que *trufa* és un castellanisme (i, certament, molts dels qui usen aquest nom és per influència del castellà), però el fet és que figura admès a tots els diccionaris, com a mot d'origen francès (Coromines precisa que ve de l'occità), i l'Alcover-Moll el recull com a úsat significat tant "tòfona" com "patata". Però no hi ha dubte que la denominació catalana més usual del bolet subterrani és *tòfona* (qui no recorda l'Aleix de les tòfones, el singular personatge d'*Els sots ferèstecs*, de Casellas?), al costat de la variant *tofa*, que, segons que ens informen, és la usual a Organyà, Coll de Nargó i tota aquella rodalia, on aquests bolets succulents són molt abundants i cercats amb l'ajuda de gossos ensinistrats. I sembla també fora de dubte que la forma *trumfa*, amb alguna variant, no s'usa enlloc sinó com a equivalent de *patata* (mot d'origen americà, com el tubercle mateix). Però quan diem enlloc, és clar, fem abstracció de certs mitjans de comunicació.